

Nr 45

Av herr **Ollén**, *angående viss ändring i instruktionen för riksdagens ombudsmän.*

I gällande instruktion för riksdagens ombudsmän — JO och MO — heter det i par. 18:

Det åligger ombudsman, att årligen avlämna ämbetsberättelse, innefattande en allmän redogörelse för förvaltningen av det honom anförtrödda ämbetet, samt däruti med avseende på området för sin ämbetsutövning utreda lagstiftningens tillstånd i riket, anmärka bristerna i lagar och författningar samt avgiva förslag till deras förbättring.

Ombudsmans ämbetsberättelse bör genast vid riksdagens början ingivas till *granskning* (kurs. av mig) till lagutskott, dit jämväl i samma ändamål till ombudsmansexpeditionen hörande ämbetsdiarier, protokoll och registratur inlämnas.

I par. 19 i samma instruktion heter det:

Finner ombudsman, att inom området för hans ämbetsutövning föreligga brister i lagar och författningar eller att eljest någon anstalt är nödvändig till främjande av allmänt gagn, må han därigenom göra framställning till Konungen; redogöra ock i sin berättelse för riksdagen för dylika framställningar.

I en kommentar av professorerna Fahlbeck och Sundberg till par. 18 heter det:

Med »lagar och författningar», som omförmäles i p. 1 avses i varje fall huvudsakligen sådana, som stiftas av Konung och riksdag gemensamt. Anmärkta brister kunna emellertid, såsom framgår av par. 19, även föranleda framställning till Konungen, och i själva verket ha riksdagens ombudsmän sedan länge föredragit denna väg framför initiativ hos riksdagen.

Om man ur denna formella synpunkt granskar JO:s till 1961 års riksdag avgivna ämbetsberättelse, finner man, att den innehåller 1) redogörelse för ärenden rörande domstolar, åklagar- och exekutionsväsendet samt fångvården; 2) redogörelse för ärenden av förvaltningsmässig beskaffenhet samt 3) framställningar till Konungen.

Beträffande ämbetsberättelsen under rubrik 1 och 2 kan givetvis en verklig granskning ske av vederbörande lagutskott i enlighet med ovan citerade par. 18. När det däremot gäller framställningar till Konungen har man mycket svårt att förstå, hur en dylik granskning skall kunna äga rum; förslagen är ju redan till Konungen avlämnade, när utskottet har möjlighet att ta del av dem.

Dock kan dessa framställningar till Konungen för riksdagen utgöra utomordentligt värdefulla och viktiga dokument, vilka den på ett tidigt stadium kan ha intresse av att ta ställning till. I årets redogörelse i JO-berättelsen återfinnes ett utarbetat förslag »till partiell reform inom ramen för gällande förvaltningsförfarande i syfte att vinna ökat administrativt rättskydd genom införande av en allmän regel om principiell skyldighet för förvaltningsmyndigheter att i sina beslut angiva de skäl, å vilka besluten grundas».

Här föreligger som sagt från JO:s sida ett fullt utarbetat lagförslag, varför också klämman lyder:

Med stöd av den befogenhet, som tillkommer mig enligt instruktionen för riksdagens ämbetsmän, får jag härmed för Eders Kungl. Maj:t framlägga ovanberörda spörsmål och synpunkter under hemställan, att förslag i av mig angiven riktning måtte föreläggas riksdagen.

Att riksdagens ombudsmän handlar fullt korrekt, när de på detta sätt i enlighet med par. 19 går riksdagen förbi och vänder sig direkt till regeringen, är ju uppenbart, men tillvägagångssättet faller särskilt hjärt i ögonen, då det gäller en fråga som riksdagen sedan långt tillbaka och i olika sammanhang visat sitt intresse för. JO erinrar själv i sin framställning därom.

Principiellt förefaller det egendomligt, att riksdagens egna ombudsmän, när det gäller framställningar av detta slag, föredrar hänvändelse till Konungen framför dylika till riksdagen. En regering som exempelvis den nu sittande representerar ju även i lagstiftningsfrågor blott sitt eget parti och dess riksdagsgrupper, medan riksdagens ombudsmän utses av riksdagen som sådan och betraktas som dess speciella förtroendemän. Det kan mycket väl tänkas, att initiativ av dessa ombudsmän kan tagas i lagstiftningsfrågor, som icke intresserar regeringen men där ett tydligt intresse framkommit i riksdagen. Detta motiverar enligt min mening, att ombudsmännens framställningar av nu nämnda art som regel bör ställas till riksdagen och granskas av densamma i vederbörande lagutskott.

Mot detta resonemang kan möjligen den invändningen resas, att lagutskotten med nuvarande lagtekniska resurser näppeligen vill taga på sitt ansvar andra utformade lagtexter än sådana, som varit under beredning av de tekniska krafter Kungl. Maj:t har till sitt förfogande. Jag har givetvis ej heller med min framställning avsett något dylikt. Riksdagen har ju möjlighet att — i detta som i alla andra fall av riksdagsinitiativ — hänskjuta sina ombuds framställningar till Konungen för ytterligare utredning och utformning, om den så anser önskvärt. För såväl riksdagen som regeringen bör det emellertid ligga ett betydande värde däri, att ett första ställningstagande skett från riksdagens sida, innan regeringen vidtar ytterligare åtgärder. Ett dylikt förfaringssätt står ju också i bästa samklang med par. 18 i instruktionen.

Starka både reella och formella skäl talar alltså för att med nuvarande arbetsfördelning i lagfrågor mellan Kungl. Maj:t och riksdagen ombudens initiativ i första hand bör hänskjutas till riksdagen.

Enligt givna direktiv har sittande författningsutredning icke att ta befattning med instruktionen för riksdagens ombudsmän. Däremot har den att ta ställning till lagstiftningen i ett större sammanhang, och skulle därvid dess ståndpunkt bli, att lagstiftningen helt eller i ökad utsträckning bör läggas i händerna på riksdagen, ger detta ökad styrka åt de av mig framförda önskemålen. I det ovissa läge, som nu råder på grund av författningsutredningens arbete, får jag i stället för ett direkt förslag om viss omarbetning av paragraf 19 i instruktionen för riksdagens ombudsmän hemställa,

att riksdagen i hänvändelse till Kungl. Maj:t anhåller att sittande författningsutredning när fråga gäller riksdagen och lagstiftningen må äga rätt att beakta instruktionen för riksdagens ombudsmän och i densamma vidtaga de justeringar, som eventuellt kan anses önskvärda eller bli nödvändiga.

Stockholm den 18 januari 1961

David Ollén
